

Mēs esam

SARUNA AR LATVIEŠU ALTISTĒM ĀRZEMĒS:
ANDRA DĀRZIŅŠ, ILZE KĻAVA, LIENE KĻAVA, SANTA VIŽINE

Anna Marta Burve

Sakiet, lūdzu, vai arī jums reizēm ir grūtības attiecībā uz mūzikas instrumentu lietot apzīmējumu ‘tas’?

Tas ir skaists. Tas ir miļš. Tas ir mans domubiedrs. Esmu ar to saaugusi. Manī ir milestība uz to.

Viņš ir skaists. Viņš ir miļš. Viņš ir mans domubiedrs. Esmu ar viņu saaugusi. Manī ir milestība uz viņu.

Lūdzu, atvainojiet, ja turpmākajās rindkopās ievērojat nekonsekveni. Valodnieki palaikam prasa no mums par daudz. Instrumentu nevar uzskatīt par instrumentu, priekšmetu, koka vai metāla gabalu. Reizēm **tas** ir **viņš**. Neiesim taču klāt vecākiem ar bērnu un neteiksim, vai, kāds jauks kaulu un muskuļu maiss!

Šādas pārdomas radušās pēc ieklausīšanās četrās latviešu altistēs, kuras savu dzīvi un darbu saista ar ārzemēm: Ilze un Liene Kļavas apmetušās Norvēģijā, Santa Vižine – Nīderlandē un Andra Dārziņš – Vācijā. Sarunu laikā iezīmējās vairākas tendences, piemēram, visas viņas ļoti aizraujas ar Mālera simfonijām. Tās gan raisa asaras, gan tiek mestas padusē, lai dotos pretī apokalipsei. Uz goda pjedestāla novietots arīdzan Berliozs, jo īpaši viņa simfonijs ar alta solo “Harolds Itālijā”. Spēlēta nav, taču ļoti gribētos! Nu, un joki. Tie jau nemaz nav jāprasa! Agrāk vai vēlāk tie dabiski atrod ceļu uz mūsu sarunām.

ILZE KĻAVA

Tikko palasiju altistu jokus. Uznāca lieli smieklī. Kāda atšķirība starp altu un zārku? Zārkā mironis atrodas iekšpusē. Zini, kā ir? Pašam par sevi labāk pirmajam pasmieties, pirms visi pārējie sāk nīrgāties. Es to piekopju visās dzīves jomās. (*smejas*)

Alta pirmsākumi mūsu ģimenē sākās ar manu mammu Benitu Strautmani (toreiz – Zemoviča). Kopā ar brāli Elmāru Zemoviču un vecāko māsu Irēnu viņi visi trīs dzīvojas pa Dobeli. Elmāru un manu mammu interesēja aiziet uz mūzikas skolu paskatīties, kas tur notiek, jo nebija jau daudz ko darīt. Tur katram iestūma rokās instrumentu, un mammai sākumā tika klavieres. Vēlāk notika pārvākšanās uz Rīgu, un abi ar brāli stājās gan Mediņos, gan Dārziņos, bet šoreiz mamma aizgāja uz alta klasi. Beigu beigās viņa to attīstīja tiktāl, ka kļuva par pirmo profesionālo altisti mūsu ģimenē.

Kad man bija lemts nākt pasaulē, brālis [Sigvards Kļava] jau gāja Dārziņskolā, tēvs [Juris Kļava] bija pianists, mamma profesionāla altiste – visi kaut ko dirāja tajā mājā. Elmārs lejā kasija mēlītes obojai, bija arī kaķi un suņi. Augšā mans paps spēlēja dzezu, brālis cīnijās ar klavierēm, mamma uz alta vingrinājās. Tā arī bija mana pirmā atmiņa, vēl pavisam maziņai esot. Sēdēju uz podiņa, uz kura mamma mani mēdza aizmirst, un klausījās, kā viņa vingrinās savus sōļņus. Vienu frāzi mēdza atkārtot simtiem reižu, un es bimbāju kā tāds mazs susuriņš! Altīem laikam vienmēr tika dotas bēdīgas melodijas un man likās, ka tas ir tik skaisti un tik žēlīgi, un tad man pa abiem galiem tecēja. Kad mamma bija izvingrinājusies, podiņš bija pielietis pilns.

Četru gadu vecumā sāku apgūt klavierspēli, un sešu gadu vecumā mani aizsūtīja uz Dārziņskolu, jo tas ģimenē bija iemīts celiņš. Ātri sapratu, ka klavieres nav domātas man. Rokas maziņas, ar pirkstiņiem oktāvu nevarēju paņemt, papildus tam vēl arī slinkums... Pirmos divus gadus nospēlēju klavieres, bet tad mammai teicu, ka tomēr gribu spēlēt altu. Man atbildēja – ja es gribot altu, vispirms tomēr vijole jāspēlē. Ko darīt? Pirmo klasi biju nobeigusi, tad jau laikam jāatstāj uz otru gadu. Mamma teica – nē, dodiet mums trīs vasaras mēnešus, mēs iemācīsimies. Nu tad viņa mani to vasaru mācīja (mocīja), un nu raudājām mēs abas. (*smejas*)

Man vispār daudz kas alta spēlē ar raudāšanu saistās! Pagāja trīs vasaras mēneši, un tad bija jāgaida, kad es augšu. Es jau tā dūšīgi ēdu un diezgan labi arī augu, bet altu man atļāva spēlēt tikai trīspadsmit gadu vecumā. Līdz pat skolas beigšanai turpināju apgūt abus instrumentus. Vijolnieku ansambli vijoli, bet, ja bija stīgu kvarteti vai orķestris, tad altu. Konservatorijā savukārt iestājos tikai uz altu. To man mācīja profesors Bernhards Tiltiņš, bet pēc diviem gadiem – viņa asistente Ināra Brīnuma. Tajā laikā sapratu, ka alts vienmēr būs pieprasīts. Skolas laikā visus nezin kāpēc mācīja par solistiem. Bet alts kā instruments ir viens liels komandas biedrs. Protams, ir jāpierāda sevi un jāparāda, ka tu vari. Katru gadsimtu kļūst arvien labāk – gan repertuāra, gan varēšanas ziņā. Alts ir kameramūzikas instruments – pildījums jebkurai sausai kūciņai vai bulciņai. Pildījums, bez kā nevar. Līmite!

Man vienmēr ļoti paveicās ar komandām. Astoņpadsmit gadu vecumā bija iespēja paspēlēt simfoniskajā orķestrī. Tā bija saskare ar pirmajām lielajām simfonijām, kaut vai tā pati Mālera Otrā... Un atkal es raudāju! Ak, Dievs, kā es raudāju... Ināra, mana profesore, sēdēja priekšā, un es zināju, ka pirms tam mana mamma te spēlējusi. Tas atstāja lielu iespaidu. Iedvesmojošs bija arī Valdis Zariņš. Viņš bija tas, kurš mani ļoti ātri pierunāja spēlēt solo *Sinfonia concertante*. Man vēl tagad kājas trīc, par to iedomājoties! Tad vēl nezināju, ka pēc daudziem gadiem viņš aizceļos uz Bergenu, kļūs par Bergenas orķestra koncertmeistaru un vēlāk zvanīs manai mammai, sacīdams, ka te atbrīvojusies koncertmeistara vieta uz pusgadu. Vai Ilzīte negrib atbraukt? Es, protams, tobrīd kaut kur vazājos un nebiju mājās. Mammīte atbildēja – viņa brauks! Nākamajā ritā atgriezās mājās, un mamma teica tā: “Valdis zvanija, tu brauksi uz Bergenu.” Es teicu (*raudošā balstiņā*) – negribu braukt, gribu būt Latvijā!

Aizbraucu uz sešiem mēnešiem, domāju, sapelnīšu naudu, varēšu izpirkt zemes gabalu – nu, kā jau tajos laikos domāja – ārzemes ir peļņa. Kas par kultūršoku! Pēc tiem sešiem mēnešiem man bija skaidrs – vienalga kā, es meklēšos tālāk. Beidzot man parādījās ambīcijas. Zināju, ko gribu, un sapratu, kādā limenī varu piedalīties starptautiskajā arēnā. Likumsakarīgi man Bergenas orķestris piedāvāja vēl pusgadu līdz sezonas beigām, un tad jau tika izsludināts konkurss uz koncertmeistara vietu.

Ilze Kļava un Pēteris Vasks

Domāju, ka alts, tāpat kā jebkurš cits instruments, nav sevi izsmēlis. Vislabāk jau, protams, ir strādāt ar dzīvu komponistu. Patlaban tiek rakstīts jauns alta koncerts pēdējai no mūsu ģimenes četrām altistēm – Lienei Kļavai. Tas būs īsti jaunās mūzikas paraugs, ko rada kāda Oslo komponiste. Liene vairāk darbojas tieši modernās mūzikas lauciņā. Viņai ir pavisam cita domāšana, kas attiecas uz jauno mūziku. Es to ļoti labi apzinos, jo man vajag melodiju. Vismaz vienu!

Uzskatu, ka altam ir tikpat lielas iespējas attīstīties kā jebkuram citam instrumentam. Daudz kas ir pakārtots skaņu efektiem, un tos, mīļā stundiņ, tāpat kā katrs cilvēks, var radīt ļoti interesantus. Tāpēc ļoti ceru, ka popularitāte vai vajadzība vairs netiks apspriesta tik daudz, kā tas bijis līdz šim. Es tikai varu ieteikt – pievērs uzmanību ar savu spēli, un cilvēki sāks jautāt, kas tas ir? Un tu būsi parādījis – šis ir alts! Protams, ja četrās ceturtdaļās tev iedots pirmais un trešais sitiens, un tas tā iet ilgu laiku, ir ļoti grūti. Bet, kā mana mamma vienmēr saka, – viss pakārtots mūzikai. Vienalga, ja kvartetā visu laiku spēlē vienu un to pašu. Taču būs brīdis, kad parādīsies tā viena nots, kas ir citādāka. Tad tu izdarīsi savu iznācienu un smuki atnāksi atpakaļ. Saki, ja tev būtu izvēle – grauzt sausu vafeli vai ieliet pildījumu –, ko tu izvēlēties? Zaptīte un putukrējumiņš – mēs esam tie, kas dod garšu.

Šo alta garšu lieliski izjūt vairāki komponisti. Vismīļākais man ir Pētera Vaska Alta koncerts. No tādiem lielajiem būtu jānosauc Bēla Bartoks. Ļoti skaists ir arī Viljama Voltona Alta koncerts. Man patīk, ko Bendžamins Britens dara ar altu savā daiļradē. Tā ir ģeniāla mūzika! Piemēram, viņa operā “Piters Graimss” ir milzīga pasakalja, kurā ir tikai alta solo. *Lachrymae* arī ir ārkārtīgi skaists darbs. Tikai pagājušā gadā to atklāju! Alta koncerta Britenam nav, bet varbūt tas arī ir labi. Vispār man jāsaka paldies Berliozam, jo viņš bija pirmais, kurš tiešām pacēla altu jaunā latīņā. Tur mēs visi esam vienlīdzīgi. Un tad “Harolds Itālijā” ar alta solo! To diemžēl neesmu spēlējis.

Jo ilgāk tu dzīvo ar kādu kopā, jo vairāk pieķeries, un arī alts tev vairs nav kaut kāds koka gabals. Tas ir tava ķermeņa pagarinājums, domubiedrs... Kaut gan dažreiz mūsu domas nesakrīt. Man liekas, ka būs baigi labi, bet viņš man dzied kaut ko pavisam citu. Alts ir kā bērniņš. Kad es lidostā mēģinu pierunāt viņus nečekot alta kasti kopā ar suniņiem, manī pamostas īstens aizsargmehānisms. Un tas būs līdz mūža beigām.

ANDRA DĀRZIŅŠ

Altu sāku spēlēt sagadišanās pēc. Kad man bija deviņi gadi, skolā veica muzikālās dzirdes pārbaudījumus tiem bērniem, kuri izteica vēlmi mācīties kādu mūzikas instrumentu. Pārbaudi izturēju un varēju izvēlēties starp vijoli, altu vai čellu. Čellu negribēju stiept, savukārt atšķirību starp altu un vijoli īsti neizpratu. Skolotājs piedāvāja abus instrumentus nospēlēt priekšā, lai paši varam izvēlēties. Man iepatikās alts! Atminos, ka tolaik mani ne sevišķi uzrunāja vijoles skanējums, vismaz klausoties iesācējos vijolniekos, kuri mācījās klasi augstāk. Iedomājos, ka alts nekad tā neskanēs!

Taču pēc pāris gadiem mani pārņēma šaubas. Mums bija stīgu ansamblītis, un mana draudzene Mērija tik skaisti spēlēja melodiju pirmajās vijolēs, ka alta balss man sāka likties garlaicīga. Aizgāju pie sava skolotāja un teicu, ka tagad vēlos spēlēt vijoli! Laikam viņam uznāca godkāre mani noturēt pie alta. No tā brīža viņš mani ārpus skolas veda uz visādām kameramūzikas nodarbībām, kur spēlēja krietni vecāki bērni par mani, taču tur labu altistu trūka. Kāds tas bija kaifs – spēlēt ar vecākiem cilvēkiem! Atminos, ka uz viņiem skatījos kā uz zvaigznēm. Divpadsmit gadu vecumā izpalīdzēju konservatorijas orķestrim, savukārt divus gadus vēlāk jau spēlēju Austrālijas jauniešu orķestrī. Tas bija liels grūdiens manai attīstībai mūzikā.

Kad man bija septiņpadsmit gadi, pie mums ciemojās “Berlīnes filharmoniku” alta solists Volframs Kristis (*Christ*), lai pasniegtu meistarklasi Adelaidas Universitātē. Viņa spēle mani ārkārtīgi sajūsmināja un iedvesmoja! Pēc meistarklases Volframs piedāvāja

Andra Dārziņš

iespēju braukt uz Berlīni studēt pie viņa. Tas vēl vairāk pamudināja mani uz izvēli kļūt par altisti.

Līdztekus alta spēlei mani jau ilgu laiku saista interese par diriģēšanu. Kad studēju Adelaidas Universitātes Mūzikas fakultātē, direktors mani pieteica diriģēšanas meistaros, sakot, ka no tā daudz ko varētu iegūt. Apmeklēju divus diriģēšanas meistaros pie Adelaidas simfoniskā orķestra galvenajiem diriģentiem Eliakuma Šapirra (*Shapirra*) un Ronlija Riklisa (*Riklis*). Arī pie latviešu diriģenta Roberta Zuikas apmeklēju diriģēšanas kursu Kanberā, kad viņš viesojās Austrālijas Latviešu kultūras dienās. Toreiz Zuika uzdāvināja man diriģēšanas zizli!

Diriģēšanā mani visvairāk saista meklējumi – tikt skaidrībā, kas ir labs diriģents. Kad studēju Berlīnē, bieži spēlēju kā aizvietotāja “Berlīnes filharmonikos”. Esmu spēlējusi gan pašā Berlīnē, gan citur Eiropā, ASV, Japānā. Zalcburgas festivālā tikos ar tādiem diriģentiem kā Herberts fon Karajans, Seidzi Odzava, Džeimss Levains, Bernards Haitinks, Zubins Meta, Rikardo Muti un vēl daudziem citiem fantastiskiem mūziķiem. Toreiz biju jauna un aizņemta ar savu spēli, tāpēc līdz galam neapzinājos šo lielo garu meistarību. Spēlējot orķestrī, mēģinu mācīties no diriģentiem. Man ir interesanti novērot, kā visi brīnišķīgie maestro piestrādā pie muzikālā frāzējuma. Mērķis ir izcelt izteiksmīgākās vietas, nozīmīgākās notis vai parādīt interesantus pagriezienus mūzikā. Esmu novērojusi, ka daudziem labiem diriģentiem nav jādiriģē ar lieliem žestiem. Viņi ļauj mūziķu spēles dabiskai plūsmai.

Alts pavisam noteikti vairs nav Pelnušķītes lomā. 20. gadsimtenī radās daudzi brīnišķīgi alta koncerti – Bartokam, Hindemitam. Arī Alfrēdam Šnitkem, Pēteram Etvešam, Sofijai Gubaiduļinai ir ļoti nozīmīgi koncerti, kā arī neskaitāmi kamerģitāras darbi ar klavierēm un kompozīcijas altam solo. Var pieminēt Ģerģu Ligeti, Lučāno Berio, Pjēru Bulēzu, Ģerģu Kurtāgu.

Es teiktu, ka alts ir emancipējies no sliktajiem stereotipiem, taču altistam jāspēj darboties ne tikai spožajā saules gaismā – priekšplānā, bet arī ēnās – otrajā plānā!

Man patik spēlēt Bahu. Gan čella solovītas, gan partitas un sonātes, kas komponētas vijolei solo, kā arī violai *da gamba*. Šī mūzika man intelektuāli un emocionāli ir ļoti saistoša. Tajā reizumis pavid ar dejiskums un virtuozu elementi. No vienas puses, šī mūzika ir stingra, ar saviem noteikumiem, tajā pašā laikā piedāvājot pietiekamu interpretācijas brīvību. Tā ir mūzika, ko var pārlikt no viena instrumenta citam, kā Bahs jau daļēji to darīja ar savām kompozīcijām. Mani netraucē, ka šie darbi nav rakstīti tieši altam. Starp citu, esmu dzirdējusi teoriju, ka Bahs dubultķērienus savām čella svītām visupirms izmēģinājis uz alta! Tas nebūtu brīnums, jo viņa svītas uz alta ir ļoti ērti spēlējamās.

Labprāt spēlēju klasiskos Stamica un Hofmeistera koncertus. Tie iemieso vieglumu, eleganci, runājošus spēles paņēmienus – tie šai mūzikai ļoti piestāv.

Romantiskā perioda darbi, piemēram, Šūmaņa un Brāmsa skaņdarbi ar klavierēm – tos man ir milzīga bauda spēlēt! Šajos darbos drikst un vajag parādīt jūtas, kaislības... Manuprāt tieši alta siltā skaņa tās izceļ visvairāk.

Orķestrī savukārt mani sajūsmina spēlēt Štrausa un Mālera darbus vai arī pavisam modernu mūziku ar interesantiem ritmiem, neparastiem paņēmieniem. Štrauss un Mālers izcili labi pielieto dažādas instrumenta skaņukrāsas. Papildus tam šos darbus spēlēt ir īstēni tehnisks izaicinājums! Piemēram, Mālera Piektais simfonijas pirmajā daļā ir skaists alta solo unisonā ar trompeti. Tā ir neparasta un interesanta kombinācija!

Skaidrs, ka alta repertuārs nav tik kupls kā pianistu vai vijolnieku repertuārs. Gribētos jau, ka Brāms vai Bēthovens būtu uzrakstījuši solo koncertu ar orķestri arī altam. Taču šodien jau ir radīti tik daudzi brīnišķīgi skaņdarbi altam, ka viens mūziķis pat var nespēt visu šo bagātību atklāt!

Atceros, ka 90. gadu sākumā kopā ar pianisti Laumu Skridi spēlējām koncertu Rīgā, Vāgnera zālē. Programmā bija arī Maijas Einfeldes Alta sonāte. Maija apmeklēja koncertu, pēc kura iepazīnāties tuvāk un norunājām tikties uz kafijas tasi “Vērmanīti”. Šis

tikšanās kļuva par tradīciju. Katru reizi, kad biju Rīgā, satikāties ar Maiju un ar laiku kļuvām labas draudzenes. Viņa, starp citu, ir liela altu joku cienītāja un pati labprāt stāsta anekdotes! Pāris gadus vēlāk organizēju latviešu mūzikas koncertu Hamburgā. Tobrīd Maijai izteicu domu, ka mans sapnis būtu spēlēt koncertu altam ar orķestri, ko tieši viņa būtu komponējusi. Vēlāk mans sapnis arī piepildījās!

Ikreiz, kad biju Latvijā, tikos ar Maiju un konsultēju viņu par koncertu, kas tapa vairāku gadu garumā. Man bija liela bauda to pirmatskaņot arī Latvijā ar *Sinfonietta Rīga* un Normundu Šnē. Maija neraksta nevienu lieku noti, nekas netiek vilkts garumā, diezgan īsā koncertā ir kontrastējošas daļas, vairāki solo rečitātivi, gana virtuozas vietas soloinstrumentam, kā arī orķestrim.

Es altu uztveru kā daļu no sevis. Jau gadus divdesmit piecus spēlēju instrumentu, kuru ap 1770. gadu būvējis Džuzepe Odoardi (*Odoardi*). Esmu saaugusi ar šo instrumentu! Jūtos teju tā, it kā tā būtu mana balss. Atceros, kādreiz spēlēju savu altīņu pie vijolmeistara, un viņš tā sāka slavēt altu: apakšējā reģistrā skan kā čells, bet augšējā – kā vijole. Pie sevis toreiz nodomāju, ka vēlos, lai instruments visos reģistros nepārprotami skanētu kā alts!

Vispār jau mani sajūsmīna daudzi mūzikas instrumenti... Taču altam sevišķais ir tas, ka tā tembrs var izraisīt zināmu smeldzīgu izteiksmi: tas var būt silts, tas var būt tumšs un samtainis, taču līdzspastāvēt var arī raupjums, kaut kas zemniecisks, kaut kas it kā smilšains. Alta tembrs ir vienreizējs!

LIENE KĻAVA

Burtiski tikko ielidoju mājās. Man šorīt bija koncerts – viss saistīts ar Bēthovenu, no dzimšanas līdz miršanai. (*smejas*) Šonedēļ norisinās ģimenes koncerti, tāpēc man katru rītu ir aktivitātes. Mums šeit vētra, turklāt es ar riteni braucu. Bija baigi jautri!

Ļoti labi atceros savas sākumgaitas ar altu. Tiku likta izvēles priekšā. Līdz divpadsmit gadu vecumam spēlēju vijoli, un man

šausmīgi nepatika, un tiešām arī šausmīgi nepadevās. Dārziņskolā mācījos pie Daces Bērzājas, un viņa kopā ar Liliju Sarkisjanu ļoti centās no manis dabūt kaut ko ārā, bet laikam vienā brīdī saprata, ka nebūs. Skolotāja mani nostādīja fakta priekšā – vai nu es pāreju uz altu, vai arī viņa no manis atteiksies. Līdz tam brīdim man tā alta būšana nebija prātā. Turklāt mani ļoti interesēja basketbols un citas tiņu vecumam atbilstošas aktivitātes. Apsvēru domu mest mieru. Tad tētis [Sigvards Kļava] man tā starp citu pateica – vai nu alts, vai sētnieku skola. Es, protams, noticēju, ka ir tāda sētnieku skola, un domāju – par sētnieku? Nu NĒ!!! Labi, piekritīšu altam. Kopš tā brīža sākās maģiska ķīmija. Vislielākos paldiesvārdus varu teikt Andrim Vecumniekam – viņš mani momentāni iesvieda orķestrī. Šķiet, tobrīd altu biju spēlējis vien mēnesi. Man tā visa orķestra padarīšana likās riktīgi stilīga un aizgāja! Taču ātrā starta dēļ tā līdz galam īsti nepaguvu apgūt alta atslēgu. Un tā tas ir joprojām! Kad man kādreiz jautā, kas tā par noti, saku, ka nav ne jausmas! Zinu, kur tā atrodas uz instrumenta. Pēc kāda brītiņa, kad esmu izdarījis savu altista matemātiku, varu pateikt.

Mani iedvesmo pozitīva aktivitāte. Cik vien varu, sekoju līdzi visam, kas notiek Latvijā, it sevišķi kultūrā, un mani iedvesmo citu cilvēku panākumi. Zinu, kā tas ir, kad tu esi ambiciozs, sasniedz kaut ko un gaidi atbalstu no apkārtējiem. Tā ir vislabākā dāvana, kad jūti, ka esi ne tikai par sevi, bet arī par citiem. Mani iedvesmo arī tie brīži, kad citi viens otru atbalsta, nevis nonievā, apskauž. Mani iedvesmo darbības.

Ir divas lietas, kas nav pareizi ar mani, to zinu jau kopš dzimšanas. Pirmā lieta. Es pilnīgi skaidri zināju, ka esmu piedzimis ar nepareizo matu krāsu. Otrā lieta. Man vienmēr bijusi sajūta, ka esmu piedzimis nepareizajā valstī. Mani vienmēr vilcis projām. Tāpēc ļoti agri sāku braukāt uz meistarklasēm ārpus Latvijas. Pirmo reizi uz vasaras kursiem Vācijā aizbraucu četrpadsmit piecpadsmit gadu vecumā, un ar to man viss tapa skaidrs! Vēlāk, kad

Liene Kļava

sāku strādāt kamerorķestrī *Sinfonietta Rīga*, viss pierima. Tajā laikā iemācījies ļoti daudz. Taču viens no lielākajiem spērieniem aizbraukšanai bija valsts ekonomiskā krīze. Tad mani atkal parādījās spītīgums. Sapratu, ka ar entuziasmu vien nepietiks un esmu spējīga uz daudz ko vairāk! Ņēmu mammīti padusē, un mēs sākam braukāt apkārt, spēlēt konkursos. Uz Birmingemas orķestra konkursu gan braucu bez mamas. Tā vietā paņēmu līdz draudzeni, kura pazina pilsētu. Atceros, ka man tolaik bija pilnīgi putni galvā. Es lidoju, kur vien ienāca prātā, pat īsti neapverdama, uz kuriem braucu. Tikai tad, kad biju jau ieradies Birmingemā, uzzināju, ka Andris Nelsons ir diriģents. (*smejas*) Konkurssā bijām astoņdesmit altisti. Nospēlēju pirmo kārtu un draudzenei teicu – ai, ejam prom, nav ko! Gājām ārā pa durvīm, un nopakaļus kāds darbinieks skrien: “Otrā kārta, otrā kārta!” Nu, labi. Nospēlēju otro kārtu, izsmējos ar visiem žūrijas locekļiem un ar draudzeni gājām ballēties.

Domāju, ka mūsdienās pavisam noteikti esam tikuši pāri visiem alta stereotīpiem un turpinām iepazīt alta plašās iespējas. Man liekas, ka tāda kalibra altisti, kā mūsu laikos, iepriekš nebija. Pirms pāris mēnešiem sāku strādāt skolā, un man ir paveicies ar foršo 15–18 gadu vecumu. Ir sajūta, ka manās rokās ir atstāts uzdevums – stiprināt alta kultūru un pavērt bērnu acis uz to neizmērojamo vērtību. Man ir liels lepnums par to, ka alts vairs nav tikai kā lime. Respektīvi, tukšumu aizlīmēšana vijoļu un čellu partijām. Mēs esam spējīgi būt paši sava balss.

Mans lauciņš ir laikmetīgā mūzika. Patlaban spēlēju *BIT20* ansambli, kurā ir 16 mūziķi. Ansamblis man ļoti mīļš, sēžu arī padomē, palīdzu veidot programmas, nodarbojos ar mārketingu – mazliet no visa. Tā noteikti ir mana sirdslieta. Bet vispār laikmetīgo mūziku atklāju tieši caur *Sinfonietta Rīga*. Ārkārtīgi daudz iemācījies no Normunda Šnē, Ilzes Zariņas, Agneses Kanniņas. Ja viņi nebūtu pie stūres, pašā sākumā man būtu gājis ļoti, ļoti grūti. Bija tā, ka atvēru laikmetīgās mūzikas notis un acis iepietās plaši jo plaši, taču tad, kad tev blakus ir pareizie kolēģi un pareizā attieksme, nav grūti. Tas pat ir kaut kāda veida adrenalīns, no kā esmu pilnīgi atkarīga. Vēl turklāt zinot, ka 98% publikas nezina, kam tur jāskan. (*smejas*) Tas atkarīgs no tevis, cik pašpārliecināts esi par to, ko dari. Un tas, manuprāt, ir baigi forši. Atceros savu pirmo laikmetīgās mūzikas partitūru *Sinfonietta Rīga* – Mauro Lancas skaņdarbu. Tas bija kaut kāds ārprāts! Un Pjērs Bulēzs, kas tagad jau ir pilnīga klasika. Bet Ilze Zariņa bija mans glābšanas riņķis, paldies viņai par to!

Solo repertuārs nav domāts man. Vismaz ne klasiskais. Man tas asociējas ar skolu. Ļoti labi apzinos, ka ir daudzi, kas to var izdarīt labāk par mani. Man īsti nav iekšā redīgēt to visu un mēģināt neatkārtoties. Taču mani ir vienlīdz spēcīgas jūtas gan pret simfonisko orķestri, gan kameramūziku, un esmu ārkārtīgi priecīga, ka ir iespēja strādāt abās šajās jomās.

Ja notiktu apokalipse, būtu jāņem līdz alts un pietiktu vietas tikai vienam ierakstam, es paņemtu kādu Mālera simfoniju. No notīm – etižu grāmatu! Tad, kad man bijušas garākas brīvdienas un nav spēlēts, ļoti patīk atgūt formu, spēlējot etides. Visu pārējo pēc dzirdes varu nospēlēt. Bet ar etidēm ir jocīgi. Vienu gadu vienu etidi varu nospēlēt, otru gadu – pēkšņi nevaru un viss! Un katru reizi atrodu kaut ko jaunu.

Pirms četriem gadiem spēlēju gigantisku altu. Mans pirmais altīnš bija ļoti liels, un pirmais nopirktais altīnš bija vēl lielāks. Biju apsēsta ar domu, ka tikai lieli alti var radīt to zupas sajūtu. Tagad, kad spēlēju orķestra dotu instrumentu, kas ir krietni mazāks, saprotu to komfortu, kad instruments tomēr tiek pielāgots tavam izmēram. Vai zini slaveno joku par vijolnieku un altistu galvām? Patiesībā alts nav lielāks par vijoli. Tā ir optiskā ilūzija, jo altistiem vienkārši ir mazākas galvas. Un zini, kas ir pats smieklīgākais? Lielākā daļa šo joku ir patiesība. Nav jau tā, ka tie nāk no nekurienes. (*smejas*)

Domāju, ka tagad, ar gadiem, mēs ar altīņu vairāk kļūstam par biznesa partneriem. Kad kādu laiku nav spēlēts, tad riktīgi no sirds

gribas izspēlēties. Bet ikdienas procesā nevarētu teikt, ka mani ir stipri degoša mīlestība uz viņu. Te liela loma arī rutīnai. Tāpēc esmu ārkārtīgi priecīga, ka man ir *BIT20* ansamblis. Es tur esmu vienīgā altiste un jūtu, ka man ir sava balss un es varu izpaust visu, kas mani ir iekšā.

Tu jautā, kas altā ir tāds, kā nav nevienā citā instrumentā? Nemāku izstāstīt. Tā ir sajūta. (*Gara pauze, Liene pazūd domās*) Tas saistīts ar skaņu. Es atgriežos atpakaļ pie vārda ‘lime’. Kad orķestrī visi spēlē *forte*, tu redzi, kā altisti tur ņemas un plosās, bet dzirdēt nevar. Taču tev tā tikai liekas, jo brīdī, kad no ieraksta izņem altu grupu, momentāni var just, ka kaut kā trūkst. Tas altā ir unikālais. Mēs neesam skaļi, mēs neesam spalgi, mēs neesam uzbāzīgi... Bet mēs visu laiku **esam**.

SANTA VIŽINE

Tikko beidzu ēst vistas zupu, ko vakar uztaisīju. Ļoti garšīga!

Laikam jau jārunā par to, kā mūzika atrada mani, nevis otrādi. Viss notika caur vecākiem. Mans tēvs ir baletdejojājs, mamma – mūziķe. Mūzika vienmēr skanēja fonā, un man allaž bija sajūta, ka vēlos atkārtot to, ko dzirdu. Tā uz klavierēm sāku plinkšķināt taustiņus. Mamma to redzēja un saprata, ka nevis jāspiež mani iet mūzikā, bet sākumā jāpārbauda – varbūt aizķersies. Un aizķērās, turklāt pamatīgi! Klavieres sāku spēlēt četrus, vijoli – piecus gadu vecumā. Man likās pilnīgi normāli un pašsaprotami, ka visi bērni nodarbojas ar mūziku. Šķiet, ka tikai padsmiņi gadu vecumā sapratu, ka ir arī tādi cilvēki, kas nespē nevienu instrumentu. Tas bija arī vecums, kad sāka rasties jautājumi, kas es esmu un ko es daru ar savu dzīvi. Arī mamma pamanīja šo lūzuma punktu. Manā prioritāšu sarakstā vijole bija kļuvusi visai nesvarīga. Atceros, kā vienu dienu mēs braucām mašīnā no Dārziņskolas un mamma jautāja, klau, varbūt tu uz altu vēlies pāriet? Mans pirmais jautājums – kas tas ir? (*smejas*) Man bija divpadsmit gadu, un es pateicu jā, man vienalga. Galvenais bija kaut ko spēlēt, pabeigt to skolu, viss besija. Tad jau iepazīnos ar savu jauno skolotāju Ināru Brīnumu. Kolīdz man ielika rokās altu, uzreiz sajutu, ka tā ir mana balss. Es pat korī esmu alts!

Mācoties mani vienmēr iedvesmoja skolotāji. Akadēmijā, kad tu jau sāc saprast, kas esi un uz kuriem ej, tas bija Arigo Štrāls, kurš kļuva par tēti, brāli, skolotāju un draugu. Mums pat bija psiholoģijas stundas, kad alts no kastes netika ņemts ārā un vienkārši bija jāraud, jārunā. Viņš ar to visu brīnišķīgi tika galā! Mēs visi zinām, kas ir sesija un kas tas ir par spiedienu, tāpēc dažreiz ir veseli parunāt, nevis spēlēt. Manā pieredzē pedagogam ir visvarīgākā loma.

Zini, kā ir? Ir tas stereotips, ka tev jābūt traumētam, lai tu būtu mākslinieks. Ir pat redzēts, ka bērnam ir ļoti atbalstoši vecāki, bet bērns vēlas kļūt par mākslinieku un teju lūdzas vecākiem, lai viņi kaut ko aizliedz viņam, lai būtu tā grūtā bērnība, lai būtu par ko rakstīt un komponēt. Man viss bija labi. Bieži dzirdēts, ka cilvēki saka – jā, man bija slikti un es visu to sāpi varu izlikt tagad mūzikā. Nu, *okay*, man viss bija labi bērnībā, ir paveicies, taču arī man ir emocijas. Un ir bijušas sāpes dzīvē. Visi ir gājuši cauri gan labām, gan sliktām lietām. Gan traumām, gan uzvarām.

No Latvijas aizbraucu, jo bija impulss paplašināt redzesloku. Attiecības ar Amsterdamu sākās līdz ar Gustava Mālera jauniesu orķestri. Braucu tūrēs, un katras tūres sākumā bija grupu darbi – vijoles atsevišķi, alti atsevišķi utt. Altu grupu darbu vadītājs bija *Concertgebouw* orķestra altists. Viņš pastāstīja, ka viņiem orķestrī tagad ir tāda jauna forša programma *Academy of the Concertgebouw*. Viņš iedeva bukletu, kur viss bija smuki aprakstīts, un es pieteicos, līdztekus strādājot *Kremerata Baltica*. Aizbraucu, nospēlēju konkursu un vinnēju. Tur bija darbs ar orķestra mūziķiem, kā arī visādi kameransambla projekti. Tas bija ļoti saspringts gads, bet viens no foršākajiem manā dzīvē. Bija bauda spēlēt divos tik kolosālos orķestros! Es labprāt turpinātu

Santa Vižine

šādu shēmu, bet diemžēl pasaule nav tik naiva kā mana galva. (*smejas*) Tieši tajā brīdī nāca atklāsme – ja es vēlētos kādreiz dzīvot vienā vietā un spēlēt vienā orķestrī, tas būtu tieši šis orķestris. Darbu ar *Kremerata Baltica* pēc tam turpināju vēl ilgus gadus, jo bija ļoti grūti atvadīties. Tā ir ģimene, vienā dienā nav iespējams pateikt čau un aiziet. Sapratu, ka man jānostājas uz savām kājām, vajag padzīvot vienā vietā, vajag piebremzēt ar tūrēm un kaut kur noenkuroties.

Ienākot mūsu *Concertgebouw* orķestra telpās... Patiesībā jau nekad nav tā, ka tu vienkārši ienāc. Tu ienāc un smaidi katru dienu. Tā ir telpa, kurā Mālers diriģēja savas simfonijas. Mums tur stāv viņa dāvināts Septītās simfonijas manuskripts. Tā ir mana baznīca!

Tagad ar visiem sociālajiem tikliem ir iespēja redzēt, kāds līmenis pasaulē ir altistiem. Liels kvantums ar kolosāliem mūziķiem, kuri katru dienu lauž stereotipus, un kļūst skaidrs, ka mēs neesam nekādi sliktie vijolnieki. Tagad jau arī beidzot var sākt ar altu, nevis pāriet no vijoles, jo tev, lūk, nesanāk. Protams, man vienmēr patīks jociņi par altistiem, jo nav nekā labāka par humoru un spēju pasmieties pašiem par sevi. Ja tu intervēsi Artūru Gaili, viņš tev noteikti vismaz divdesmit piecus no vietas varēs nodiktēt. Un tad viņš teiks, paga, paga, un noskaitīs vēl trīsdesmit septiņus. Alts orķestrī ir kā latviešiem igauņi un nīderlandiešiem beļģi. Mums ir blondiņu joki, ir igauņu joki un ir arī altistu joki. (*smejas*)

Man tuvākā mūzikas joma ir kameramūzika. Solo ir nenormāli vientuļš un stresa pārpildīts. Orķestri savukārt nevar salīdzināt ar neko citu: tu sēdi tajā milzīgajā mutulī un esi pašā spēka centrā. Taču uzskatu, ka to nevar darīt visu laiku nepārtraukti. Toties nepārtraukti es varu kameramuzicēt. Ar repertuāra izvēli ir interesanti. Nav tāda viena komponista, kuram vienmēr ķeros klāt. Vispār ar mūzikas gaumi man ir tāpat kā ar popmūziku, elektronisko mūziku, ritmblūzu utt. Kas man konkrētā dzīves posmā patīk, to uz riņķi visu laiku klausos. Bija viens posms, kad

klausijos tikai un vienīgi Olli Mustonena nonetus. Abus divus uz riņķi. Bija Desjatņikova laiks, tad pēkšņi Baha bums. Protams, ka līdz ar to es arī viņu darbus spēlēju. Repertuārs patiesībā atkarīgs no garastāvokļa.

Man šobrīd priekšā rēgojas Šostakoviča Alta sonāte. Šo es tiešām apokalipses laikā ņemtu līdzī, turklāt vāciņš smuki oranžs! (*smejas*) No ierakstiem noteikti neņemtu līdzī klasiskās mūzikas ierakstu. Domāju, ka tā būtu kāda mana ritmblūza pilelīstīte no *Spotify*.

Ļoti patīk plūst pa visiem iespējamiem ansambļiem un sastāviem. To mēs arī darām ar *Camerata RCO*. Vairākkārt pieminēju kvartetu, jo, pirmkārt, ir ļoti viegli sapulcēt kvartetu. Vienmēr būs čellists, kurš pārzina repertuāru, un vienmēr būs pirmais vijolnieks, kurš atnāks un pateiks, ka divas nedēļas nav vingrinājies, bet beigās izklausīsies vienkārši *fabulous*. Un vienmēr būs otrais vijolnieks, kurš vienkārši grib labu kompāniju. Tajā pašā laikā jāteic, ka kvartets ir sarežģītākā no kameramūzikas jomām, un tie kvarteti, kas gadiem ilgi spēlē kopā un ir atpazīstami visā pasaulē – cepuri nost! Nezinu, kā viņi to dara, kā viņi vēl spēj cits citu panest pēc visa kopā pavadītā laika. Ja tas izdodas, tā ir klasiskās mūzikas pārstāvim labākā dzīve, ko varu iedomāties.

Man ar savu altīņu noteikti ir kaut kāda asinsradniecība. Fiziski sāp ķermenis, kad ar altu kaut kas notiek. Viņš ir izlidojis no mašīnas bagāžnieka, viņš ir atdauzīts pret stūri, un arī caurums viņā ir bijis. Protams, viss tika salabots, bet saistībā ar šo esmu raudājusi kā nekad. Mums jau arī bērņībā māca, ka tas ir kaut kas ļoti trausls un vērtīgs. Atceros, kad biju maziņa un skrēju kaut kur ar savu vijolīti, ja paklupu, vijolīti vienmēr cēlu gaisā. Drīzāk atdauzīju zodu, nekā vijoli. Tas viss nāk no dziļas bērņības.

Es altu pielīdzinu cilvēka balsij. Protams, gan čellisti, gan mežradnieki, gan klarnetisti teiks to pašu, un laikam jau šajā jautājumā būšu subjektīva. Nesaku, ka čells nav līdzīgs cilvēka balsij, bet alts ir līdzīgs manai balsij. ●